

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בשלח

לומדים יראת שמים מהמכות

להם על אשר עוללו לנו! וזה אמנם נכון; אין ספק שהם שמחו לראות את מעניהם נענשים על הפשעים אותם ביצעו, אבל זו אינה התמונה כולה. מפסוק זה ניתן להיווכח, כי בזמן שהמכות השתוללו במצרים, עם ישראל ישבו בבתייהם, מכווצים מרוב אימה וחשש מפני הבאות. הם הביטו מבעד לחלונות ורעדו מפחד.

ובכל מכה שטלטלה את הארץ, הם רעדו שוב. כאשר מימי מצרים הפכו לדם, וכבר לא היו ראויים לשתייה, עד שניתן היה למות מרוב צמא, האם חושבים אתם שבני ישראל לא פחדו שמא גם להם לא יהיה מים לשתייה? "הביטו מה עלול לקרות לנו!" אמרו היהודים זה לזה, "אולי גם אנו נמות מצמא בדיוק כמו המצרים". וגם לא היו להם את האמצעים שהיו למצרים; לפחות המצרים יכלו לעזוב את הארץ; הם יכלו לקנות מים ממדינות אחרות. אבל בני ישראל עדיין היו עבדים, ולמעשה היו תקועים במצרים.

משום כך - "גִּרְתָּ" - הם חששו ופחדו. ולמרות שמשה רבינו הבטיח להם, "בני, אל נא תחששו, המכות אינן מיועדות עבורכם אלא עבור אויביכם", אף על פי כן, הם לא יכלו שלא לפחד, שכן הם ראו מה עלול לקרות לרשעים; במו עיניהם עדים היו לידו החזקה של ה'. כך היה בכל מכה שבאה על מצרים.

וזה בדיוק מה שה' יתברך רצה - היה זה אחד ההישגים הגדולים של עשרת המכות. זו הסיבה שכאשר הקב"ה מזהיר אותנו בתוכחה מה עלול לבא עלינו אם לא נשמע בקולו, הוא אמר: "יִכָּה ה' בְּשָׁחִין מִצְרַיִם" (שם פסוק כז). מדוע היה צורך להזכיר שהשחין יהיה שחין מצרים? יש החושבים שהכוונה רק לתאר לנו באיזה סוג שחין עלול השי"ת להכות אותנו בו, אז שנדע שיהיה זה בשחין מצרים ולא בסוג אחר של שחין. אולם אין זו כוונת הפסוק - אין זה משנה לנו כלל אם יהיה זה שחין מצרי או פרסי או איטלקי. "בשחין מצרים" פירושו שייענשו בשחין אותו ראו במצרים, ולא למדו ממנו לקח. הקב"ה אומר לנו, "הבאתי את השחין על המצרים ולא עליכם, כדי שתלמדו לפחד ממני!"

מכות של כפרה

הפסוק בספר ישעיה (מג, ג) אומר כך: "כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַךְ" - הקב"ה עוזר לנו ומושיע אותנו, ומהי אחת הדרכים בהן הוא מושיע אותנו? "נִתַּתִּי כִפָּרִי מִצְרַיִם". השומעים אתם? המכות באו על מצרים במקום על עם ישראל, והיו עבורנו כפרה! חידוש עצום! ולא המכות שבמצרים בלבד

המכות - עבורנו

התרגשות ושמחה רבה מילאה את לבם של בני ישראל, לאחר היציאה הניסית מארץ מצרים, והמחזה האדיר של קריאת ים סוף. לא עברו אלא מספר ימים מאז שהיו עדים לעשר המכות אשר הוכו רודפיהם, וזה עתה ראו את טביעתו של הצבא המצרי האדיר; סוס ורכבו טבע בים, ועם ישראל זכה בכל עושרה של מצרים, תוך שהם שמחים ועולצים על שזכו לראות בהשמדת אויביהם.

ואז, לפתע, בתוך כל האושר הזה, מוצאים אנחנו שהקב"ה מדבר אל עם ישראל, ואומר להם דברים, שבמבט ראשון נראים קצת שלא במקומם. הקב"ה מבטיח לעם ישראל הבטחה, הבטחה שיש בה גם אזהרה: "אִם שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ וְהִישָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתַי וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בַּמִּצְרַיִם לֹא אֶשִׂים עֲלֶיךָ" (שמות טו, כו).

ה' אומר לעמו, "הזוכרים אתם את המכות הנוראיות שחזו עיניכם בארץ מצרים, כל המחלות והצרות שהבאתי על המצרים? אם תשמרו את תורת, לא תסבלו מדם, מצפרדע, מכינים. חיות טורפות ושחין וברד וכל מה שראיתם - לא אשים עליך". ונשאלת השאלה, מהו הצורך להבטחה זו? הרי אנחנו איננו מעבידים את עבדינו בחומר ובלבנים! איננו משליכים תינוקות אל תוך היאור! מצרים עינו אותנו והתעמרו בנו, ועל כן קיבלו את המגיע להם, אולם איך כל זה קשור אלינו?

על כרחינו למדנו מפסוק זה, שהמכות שהביא ה' על מצרים לא נועדו רק עבורם. כמוכן שתכליתם היתה להעניש את המצרים, אין כל ספק בכך, אולם עיקר מחשבותיו של הקב"ה אינן נתונות למצרים, אלא לעם ישראל - הוא חושב עלינו תמיד. אנחנו אלה שלומדים את דברי התורה הקדושה. גם אחרי אלפי שנים לא שכחנו מהמכות, אלא אנו לומדים אותם ומתבוננים בהם, וזה אומר שבעיקר נועדו המכות עבורנו! ומהפסוק הנ"ל אנו למדים, שאחד התפקידים החשובים ביותר של המכות היה, להטביע בקרב עם ישראל את הפחד מידו החזקה של האלקים, שילמדו ויזכרו אותם לעד.

"מִדּוֹה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֶת מִפְּנֵיהֶם"

מטעם זה, בתוכחה שבפרשת כי תבא, הקב"ה מזהיר אותנו, וְהִשִּׁיב בָּךְ אֶת כָּל מִדּוֹה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֶת מִפְּנֵיהֶם (דברים כח, ס) - "אשר יגרת" - כלומר, עם ישראל פחד מהמכות שבאו על מצרים. אולי היינו חושבים שבזמן בו התרחשו המכות, בני ישראל ישבו בבתייהם ושמחו: "שמעתם מה קרה למצרים? ראייתם מה קורה בחוץ עם רודפיהם? הם מקבלים את המגיע

התשובה היא שהכל בשבילנו! כך מלמדת אותנו הגמרא במסכת יבמות (סג, א), "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל". כל הצרות הבאות על אומות העולם נועדו עבורנו ולטובתנו! עלינו להחדיר זאת היטב לראשנו! העולם הזה נברא עבורנו, ואין זה משנה מה אחרים אומרים, מי שמאמין בתורה, מבין שהעולם נברא עבור עם ישראל.

כמובן, אנחנו מבינים שכל מכה שחוטפים אומות העולם מיועדת גם עבורם. ה' קיבץ יחד מאות אנשים שעליהם נגזר למות, ונתן להם כרטיסים לטיסה הזו. אולם הגמרא מלמדת אותנו כאן שזה רק חלק קטן מהסיפור; אנחנו השחקנים הראשיים על הבמה של העולם הזה, ובדיוק כפי שהמכות שבאו על מצרים נועדו בעיקר בשביל עם ישראל, כל המכות והצרות המתרחשות בעולם אינן שונות - הן נועדו עבורנו.

הרהורי תשובה

ומהי מטרתם? מה הפירוש שהפורענויות הינן "בשביל ישראל"? רש"י (שם בגמרא) מסביר זאת כך: "ליראם כדי שיחזרו בתשובה". אז אם אנו שומעים על מחלת ה"פטלת" [מחלקת עור מדבקת] המתפשטת בקונגו שבאפריקה, או על מחלת השינה המועברת באמצעות זבובי הצה צה באפריקה. אם מדווחים על הנחר הצהוב שבסין שעלה על גדותיו והציף מאות כפרים, כשהוא גובה את חייהם של אלפי קרבנות, אל תדחו את הדברים כחדשות בלתי מעניינות מהקצה השני של העולם. יש כאן מסר ישיר אליך.

הצרות המתרחשות אי שם בקצה העולם עליהן אתה שומע, נועדו כדי לגרום לך לפחד מה'! מטרתם היא לעורר אותך לחזור בתשובה, שכן כעת אתה רואה את מדת דינו של הקב"ה, כיצד הוא מעניש את החוטאים. "אולי הגיע הזמן שאחזור בתשובה! עלי להתחיל ללכת ללמוד בבית המדרש בשעות הערב. עלי להיות זהיר יותר כיצד אני מדבר אל אשתי". וכן עוד כהנה וכהנה - יש הרבה מה לתקן.

זה מה שלמדנו מפסוק זה - "כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ", וישעיה הנביא התנבא בשם ה' כי "נִתְּתִי כְּפָרְךָ מִצְרַיִם". העולם שלנו מלא אסונות, ועלינו לדעת שכל הצער נועד רק עבורנו, כדי שנלמד את המאורעות ונשיב את לקחם אל לבנו. באותה מדה, הקב"ה יכול פשוט להביא עלינו מכות, אולם תחת זאת משיגים אנו כפרה כאשר אנחנו צופים במה שקורה למצרים, מפחדים, ומשתנים לטובה.

שאיפות גדולות

אנחנו עשויים לחשוב שהדברים הללו אינם נוגעים אלינו. אנחנו הרי אנשים נעלים ובעלי מדרגה, ויודעים טוב יותר כיצד לעבוד את ה'. פחד? יראת העונש? לא, לא, אנחנו הרבה יותר טובים מזה. לנו יש דרכים אחרות כיצד להתעורר לעבודת ה' - נלמד ספרי מוסר וחסידות, אשר יחזקו אותנו בעבודתנו. אין לנו צורך בסיפורים מפחידים שאירעו לאנשים אחרים. דברים כאלו מיועדים עבור ילדים ועמי ארצות, ולא לאנשים בעלי שאיפות רוחניות כמונו.

אולם זו טעות גדולה. מי שחושב לעבוד את ה' רק מכח רצונו, בגלל השאיפות שלו, שוגה שגיאה חמורה. אפילו הצדיק

באו לכפר על עם ישראל, אלא גם "כֹּשֶׁ וְסָבָא תַּחֲתֶיךָ" - גם כאשר באות מכות כל הכושים והעריבים, המכות הללו באות עליהם במקום על עם ישראל.

הקב"ה יכול היה חלילה לשלוח צרות על עם ישראל כדי להזכיר לנו לפחד מה'. בעצם כך היה צריך להיות, שהרי אנחנו אלו שחשובים בעיני השי"ת. **אותנו** הוא בא ללמד ולעורר לשלמות ביראת שמים. אולם הנביא מלמד אותנו שהדרך הטובה ביותר עבור עם ה' ללמוד ליראה אותו, היא באמצעות מצרים, כוש, וכל שאר אומות העולם. במקום להמתין לאסון שיתרגש ויבא ח"ו על ישראל בעצמם, הקב"ה מעורר אותנו בכך שהוא מראה לנו את אשר קורה לאחרים, והוא מצפה מאיתנו לראות ולפחד; זו אחת הדרכים הבסיסיות ללמוד יראת ה'.

מכת אש בפומפיי

הדברים הללו מאירים לנו באור חדש את המכות כולן - שבמצרים, ושבכל העולם. אם פעם יצא לכם לבקר באיטליה - איני בעד נסיעות מעין אלו, אך לפעמים אין ברירה; אולי יום אחד תמצאו את עצמכם באיטליה לצורך עסקים, ותעברו ליד מקום מסוים שבו עמדה פעם עיר גדולה ושוקקת חיים בשם פומפיי. היום אין שם כלום; שממון מוחלט. מה קרה לפומפיי?

לא רחוק מעיר פורחת זו, עמד הר, המוכר לנו כיום כהר געש בשם וזוב, אולם באותם הימים, היה זה מקום יפהפה ששימש כאתר נופש עבור הרומאים, תושבי פומפיי העשירים ורודפי התענוגות. אנשים אלו היו שטופים בזימה, וחיו חיי רשע וחוסר מוסריות. אז מה עשה הקב"ה? הביא עליהם מכה של אש. "וַתִּפָּתַח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ" - הר וזוב פתח את פיו הגדול והחל לירוק אש וגפרית, אשר כיסו את העיר כולה - אלפי אנשים נקברו תחת מבול של אפר וולקני. היום לא ניתן לראות שם כלום מבלי לחפור עם דחפור.

לומדים את הלקח

מה זה אומר עבורנו? ישנם מקומות בהם מלמדים את העובדות היבשות. הם יספרו שפעם היתה עיר שנקראה פומפיי, ויום אחד התפרץ הר הגעש הסמוך ואפרו כיסה את העיר. וזה כל הסיפור. האם זה מה שאתה מתכוון לקחת מהשיעור הגדול הזה? אוי! איזה בזבז! ה' אומר לנו, "קחו את השיעור הגדול הזה ולימדו אותו. ראו מה אירע עמם! עיר שלמה, עיר משגשגת עם רחובות ובתים מפוארים, ופתאום, תוך דקה, העיר כולה נקברה תחת לבה לוהטת. יש כאן מטרה! המטרה היא להראות שהקב"ה נוקם. ה' שונא חוסר מוסריות! הוא שונא זימה! גם אצל הגויים. אמנם זה נכון, הקב"ה מאריך אף, אולם במוקדם או במאוחר, "וגבי דיליה" - הוא גובה. והוא יגבה! הוא רוצה שנפחד מחרון אפו!

הקב"ה מביא מאורעות נוראיים ומבהילים, במטרה לתפוס את תשומת לבנו. מה עם רעידת האדמה שהתרחשה בסן פרנסיסקו? וזו שארעה בשנה שעברה בטורקיה? ומה עם סופת ההוריקן שהותירה אנשים רבים כל כך חסרי בית? והמטוס שהתרסק אל הים בשבוע שעבר עם למעלה ממאתיים נוסעים? מכות רבות כל כך, שוב ושוב. על מה ולמה?

פחד מוות

כמובן שהייתי מעדיף לשוחח אתכם אודות דברים נעימים יותר, על ישועות ונחמות, אולם עליכם לדעת שמוסר ותוכחה זה דבר טוב מאוד! וזו הסיבה שיש יסוד חשוב כל כך של "נתתי כפרך מצרים" - הרשעים הסובלים בעולם הזה, הם הכפרה שלנו. הם גואלים אותנו מהצרות - אלא שאם נתעלם מהמסרים שהקב"ה שולח אלינו, התזכורות יפגעו בנו הרבה יותר קרוב לבית ח"ו.

האם אתם חושבים שדבר כזה לא יכול לקרות? זה כבר קרה באירופה. אני הייתי באירופה כשהתחילו להגיע הצרות מכיוונו של היטלר ימ"ש. הוא כבש את צ'כסלובקיה; הגויים נשחטו שם! האם זה גרם לגל גדול של חזרה בתשובה? האם היהודים באירופה החלו לפחד מה? בשיבת סלבודקה, פחדנו! אמרנו תהילים כל יום כל היום! כשהיטלר נכנס אל חבל הסודטים, כולנו אמרנו תהילים.

אבל שאר העולם? הם לא חשבו על כלום. יהודים רבים נהגו כבהמות, ואפילו לא חשבו על תשובה. הם לא ידעו את היסוד הזה, שתכליתם של כל הדברים שקורים לגויים או לאנשים במקומות אחרים, היא להביא לידי יראת שמים! האם הם פחדו? מהיטלר, אולי, הם פחדו, אבל מהקב"ה? כשראו מה קורה בעולם, האם הם אמרו, "אולי צריך לעצור את הצלילה שלנו אל תוך הכפירה הקומוניסטית? אולי הרבנים צודקים, והגיע הזמן לחזור אל ה', להתחיל שוב להניח תפילין?" האם הם חשבו מחשבות כאלה?

חלום הבלהות הופך למציאות

לא ולא! הרבנים נדחקו לפינה: "מה אתם כבר מבינים בזה?" כך טענו כולם. ולבסוף באו הגרמנים ולקחו את הילדים, והכניסו אותם אל תוך משאיות המוות. הם היו מחזירים את האגוז אל תוך פנים המשאית, ומסיעים אותה אל היער, וכך אדי הגז הרעיל חנקו את הילדים. גופותיהם היו נזרקות החוצה אל היער, והמשאית היתה חוזרת לסיבוב נוסף. הגרמנים התרוצצו עם רובים שלופים ומושכים ילדים מתוך זרועות אמותיהם כדי לרצוח אותם. מי היה חולם על דבר כזה? עולם מטורף! בחלומות השחורים ביותר לא היינו מעלים על דעתנו שדבר כזה יכול להתרחש.

אז לכל הפחות עלינו לפנות לקב"ה ולומר: "ריבונו של עולם, אנחנו לומדים לפחד ממך. אנחנו רואים את ידך החזקה ואנחנו פוחדים! זה גורם לנו לנסות ולשפר את מעשינו. מותם מעורר אותנו לשנות את חיינו ולהיות נאמנים יותר אליך". כך מוטל עלינו לחשוב תמיד: "עלי ללמוד לקח מהאסון הנורא של השמדת יהדות אירופה, וזה לבד צריך לגרום לי לשפר את דרכי".

אל נא תחשבו שזו גישה ילדותית; זו גישה בוגרת, זו גישה של חסידות, של גדלות - לרעוד ולפחד ממה שקרה. כי זו היתה אחת המטרות - "ליראם כדי שיחזרו בתשובה".

מתחננים בפחד

ואל תחשבו שזה לא יכול לקרות שוב. מי אמר שאמריקה תישאר לנצח כפי שהיא עכשיו? צריכים לפחד! אנחנו כאן,

הגדול ביותר, חייב להעלות על לבו תמיד את יראת העונש. גם האדם הקדוש ביותר, שאינו מעלה על דעתו כלל וכלל לסטות ח"ו אפילו כמלא הנימה ממצוות התורה הקדושה, חייב לזכור תמיד שהקב"ה מעניש את הרשעים בעונשים גופניים, כאן בעולם הזה.

יש מי שחושש לפחד, אולם אל דאגה - לפחד מה' הוא דבר טוב למדי, שבלעדיו אי אפשר לו לאדם להצליח בעבודת ה'. זה פשוט בלתי אפשרי! שמא תאמרו, "חיים של פחד? הלאה ייקרא חיים?"! האמינו לי, אלו הם החיים הטובים ביותר - לפחד. הפחד מה' מביא לאריכות ימים, כך מלמד אותנו שלמה המלך: "יִרְאַת ה' תוֹסִיף יָמִים" (משלי י, כז). אתה תאריך ימים - אני מבטיח!

מי שמפחד מה' לא יזדקק לשירותיהם של הפסיכולוגים. הפסיכולוגים הינם עבור מי שזולל וסובא מדי הרבה, פותח את הפה מידי הרבה, או יושב בטל ונכנס לדיכאון, אבל אנשים שמפחדים מה' אינם צריכים שום פסיכולוג. "יִרְאַת ה' תוֹסִיף יָמִים" - מי שמפחד מה' יחיה חיים ארוכים ובריאים, ו"שְׁנוֹת רָשָׁעִים תִּקְצָרְנָה" בעוד שנותיהם של הרשעים - כלומר יהודים אורתודוקסים שלא חושבים על הקב"ה - ייקטעו (משלי י, כז).

לומדים מבוסניה

אז כאשר אנו שומעים שבבוסניה הגויים הורגים אחד את השני - הם מניחים פצצות, ואנשים חפים מפשע נרצחים, והעולם כולו נעשה כמרקחה: "רצח עם! אוי, אוי, אוי! חייבים לעשות משהו!" ובכן, בסדר, ניתן להם לדאוג לזה; אולם מה שמוטל **עלינו** לעשות זה לפחד! עלינו לחשוב, "מה עלול לקרות לנו חלילה?" יושבי ארץ ישראל היו צריכים לשמוע את החדשות הללו ולפחד: "שמעתם? קורה משהו בבוסניה! אולי גם אנחנו צריכים לפחד שהערבים יניחו פצצות כאן אצלנו! אולי כדאי שנסיר את העגילים ונחזור בתשובה".

יהודים הולכים בשבת לבתי הוללות, עם השיער הארוך והעגילים שלהם! הם לא מפחדים! הם לא מסתכלים על בוסניה; הם אינם מבינים שעליהם ללמוד יראת ה' ממה שהקב"ה עושה לאחרים. הם לא חושבים, "אולי אנחנו צריכים לפחד ולהפסיק לחלל שבת?" הם לא מבינים את הלקח של פרשת השבוע, וכך, לבסוף, הפצצות מגיעות גם לארץ ישראל.

אם לא לומדים מבוסניה, אז זה מה שקורה. בהחלט. לו היו מקשיבים כולם לבוסניה; אילו אמרו, "אוי, אוי, אוי! מה ה' עושה לגויים? הוא הורג אותם! הורג אותם! עלינו להתעורר ולפחד מהקב"ה!" - הדברים היו נראים אחרת. אסור לנו להתעלם ממה שקורה בבוסניה. איננו מתכוונים לקום ולהפגין; זה לא התפקיד שלנו. תפקידנו הוא להבין את המסר: זה יכול לקרות גם כאן, בארה"ב. יש משוגעים שמעוניינים לעשות בעיות גם באמריקה.

זוהי הסיבה למה שקרה בבוסניה. אל תחשבו שזה מקרה. לא! כל מה שקורה אצל האומות, כאשר מתרחשים אסונות בכל מקום בעולם, הדברים מכוונים לעם ישראל - שיראו ויחזרו בתשובה.

סבל בלתי נמנע

כעת, עלינו לשאול את עצמנו, מהי הסברא באמירת נוסח זה? בדברי הגמרא הללו טמון יסוד חשוב ביותר! שהנה, אחת האמיתות של העולם הזה היא, שהמין האנושי חייב לעבור כמות מסוימת של סבל, כדי שאנשים יתעוררו לחזור בתשובה. כמובן, מי שנמצא כאן יודע שהתשובה המובחרת ביותר היא תשובה שעושה האדם בעודו אוכל פרוסת אבטיח; כשהאדם בא לידי ההכרה שכל האושר וההנאה שבעולם הם מהקב"ה. אבל העובדה היא, שאם לא היה בעולם שום סבל, מעטים מאוד היו האנשים שהיו משתנים; ולכן, הוטבע במבנה של העולם הזה, שהקב"ה מביא ייסורים על העולם, כדי שאנשים יראו, יקשיבו, ויחזרו בתשובה.

לעתים, ייסורים אלו באים על האדם עצמו כדי להוות עבורו קריאת השכמה ולעוררו לחזור בתשובה, אולם הקב"ה מציע לנו דרך טובה יותר, קלה יותר - הוא רוצה שנתעורר לחזור בתשובה מכח הצרות הפוקדות אנשים אחרים. כך אומר שלמה המלך במשלי (כא, יח): "כָּפַר לְצַדִּיק רָשָׁע" - כפי ש"נתתי כפרך מצרים" - המכות של מצרים גאלו את עם ישראל, כך גם הרשע גואל את הצדיק. הקב"ה מבקש שנראה מה עלול לקרות לחוטאים, אולם הוא מוכן שנלמד זאת מאחרים. אם נהיה חכמים מספיק כדי להתבונן בסבלם של אחרים, ונלמד מזה את הלקח המתבקש, הקב"ה מוכן לחסוך ממנו את הייסורים. אולם אם נתעלם מהם, אזי לא יהיה מנוס מלשלוח ייסורים מהם לא נוכל להתעלם.

ולכן, האיש הזה, שמזלו חושש מפני דברים רעים, מבקש מהקב"ה שישלח את העונש על עשו במקום עליו. הוא מבקש מה: "אנא, ריבונו של עולם, חוס עלי! הענש את העז ולא אותי, ואני מבטיח שאתבונן בו ואלמד ממנו יראת שמים!" כמובן, אם מדובר בגוי תמים ושקט, עזוב אותו לנפשו, אולם יש די והותר גויים שאינם כאלה, והם יכולים לשמש לנו כתזכורת. "וכשאראה מה קרה לו, אנצל את המוסר הזה כדי לשפר את מעשי".

לראות ולהבין

יש כאן נקודה חשובה ביותר, ולכן עלינו להתעכב עליה מעט. הבה ניקח דוגמא מוחשית, ממנה נוכל להבין את הלקח אותו מצופה מאיתנו ללמוד. נאמר שאתה הולך ברחוב ורואה אדם, שעל פי צבע עורו ניתן לדעת שהוא בהחלט אינו יהודי, היושב בתוך כיסא גלגלים הממומן על ידי העירייה. ראיתי אדם כזה היום, שהמתין בתחנת האוטובוס. האוטובוס עצר, והנהג הוריד את הכבש המיוחד עליו יוכל הנכה לעלות, בעוד האוטובוס כולו ממתינ' ל"צדיק" הזה, ומביט בנהג האוטובוס המעלה את האיש אל האוטובוס בדרך ארץ, עם הכבוד הגדול ביותר. לפחות ככה הם מסתכלים על זה.

אבל אנחנו יכולים להסתכל על זה אחרת. ניתן בהחלט להניח שסיפור חייו נראה כך: האיש הזה הוא בטלן, וכילד לא הלך לבית הספר; במקום ללכת לבית הספר, הוא היה נתלה בחלקם האחורי של אוטובוסים עירוניים, ויום אחד הוא נפל ואיבד את רגלו.

נהנים מהמותרות שמזמנת לנו ארה"ב. יש לנו חירות, יש לנו ביטחון, יש לנו שוויון, יש לנו הכל. אולם אני חושש שיום אחד נביט אחורה על אמריקה, ונאמר דברים דומים למה שאנחנו אומרים היום על גרמניה, משום שאנחנו לא מפחדים מה; אנחנו לא לומדים את הלקח ממצרים, כוש וסבא.

העולם כולו מלא בצרות ואסונות; במדינה ההיא יש רעב ובמדינה ההיא אנשים הורגים אחד את השני. אילו רק היינו מתבוננים בצרות אלו, כיצד השי"ת מעניש אחרים. אבל האם היהודים מתבוננים ופחדים?

לצערנו, התשובה היא לא! תחת זאת, ישנם יהודים המסייעים בידיים לקלוקלה של אמריקה, ולחיזוק חוסר המוסריות השולט בכל פינה. ישנם גם נבחר ציבור יהודיים התומכים במדינות קומוניסטיות, ומי יודע אם לא יבוא ח"ו יום וגם בארה"ב יהיו תאי גזים מתוצרת מקומית, העולים ביעילותם על הגרמנים!?

עלינו לפחד **עכשיו!** לפני שזה יגיע לכאן; צריך לפחד ולחזור אל השי"ת. אנחנו חייבים ללמוד כמה חשוב לעמוד תמיד על משמר יראת ה'. בכל עת, חייב היהודי להיות מוכן עם יראת ה', ולחשוב תמיד, "מי יודע מה עלול לקרות?"

היודעים אתם מתי צריך לחשוב על כך? בזמן נפילת אפים, כאשר אנחנו מתחננים לה, "רחום וחנון, חטאתי לפניך, ה' מלא רחמים, רחם עלי וקבל תחנוני, אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תייסרני". זו הסיבה שנופלים על אפים - כדי לבקש רחמים! כבר התפללת; זה עתה סיימת את תפילת שמונה עשרה. אבל אולי זה לא עזר; יתכן ולמרות תפילותיך, גזר הדין כבר נגזר. ולכן, האיש שזה עתה הורשע, נופל כעת על אפיו, והתחנונים פורצים ממנו: "אנא ה'! רחם עלי! קרע את רוע הגזירה!" כמה חשוב להתחנן כל הזמן, בזעקה אמיתית! אף אחד אינו יודע מה צופן לו העתיד, ולכן, עלינו לזעוק תמיד לה: "הקב"ה, אנחנו מפחדים ממך! אנחנו רוצים לחזור בתשובה!"

תחושה מבשרת רעות

לא נכון מצידנו להיפרד מנושא זה, מבלי להסביר כיצד יסוד זה נוגע גם כלפי הדברים המתרחשים בחיינו הפרטיים, ולא רק כאשר הם נוגעים לגורלם של עמים שלמים. הסכיתו ושמעו כעת את דברי הגמרא במסכת מגילה (ג, א), "האי מאן דמיבעית, אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי" פירוש, לפעמים קורה שתוקף את האדם פחד, ויש לו אינטואיציה - איזו הרגשה, שמשהו רע עלול לקרות לו, מבלי שידע במה מדובר - כמובן, מדובר כאן באדם בריא, ויציב מבחינה רגשית - ואומרת הגמרא שהפחד הזה פירושו שהמזל שלו יודע משהו שהוא אינו יודע, ויתכן מאוד שצרה כלשהי מתרגשת ובאה עליו.

אז מה עליו לעשות? אחת הפתרונות שאומרת הגמ' היא, "לימא הכי, עיזא דבי טבחי שמינא מינאי", פירוש, העז שבבית המטבחיים שמנה ממני. מי היא אותה "עז"? זהו עשו, כלומר אומות העולם. עשו נולד שעיר כמו עז, ואפילו ארצו נקראת שעיר - והיהודי הזה, שמזלו מרגיש משהו, מתפלל שהקב"ה יעניש אחד מבני עשו תחתיו.

עבודתו ופוטרו מהעבודה. כעת האיש הזה נותר ללא מקור פרנסה, ועסוק בחיפוש מודעות "דרושים" בעיתון היומי. והכל בגלל שלא הצליח לשמור על פיו! ו צרות ועוד צרות ועוד צרות!

אם שמעת על זה - זה מיועד עבורך, כדי שתלמד מזה. אל תסתפק בהפטרה כלאחר יד, "אוי, כמה חבל!", ותמשיך הלאה עם החיים שלך. כמובן שחבל עליו, אבל זה לא מספיק! תלמד מזה! עליך להרהר בתשובה: "עלי להיות זהיר עם הפה שלי!" אדם שאומר לרעהו מילה פוגעת, זהו חטא נורא! אלו הן המחשבות שעלינו לחשוב כאשר אנו שומעים סיפורים שכאלו.

לגדול מתוך החדשות הרעות

אם אתם הולכים ברחוב, ורואים אדם שנפגע ממכונית; הוא שוכב על הקרקע וצוות האמבולנס מנסה לסייע לו. אל תהיה חלק מקהל הסקרנים שמתאסף סביב כדי לראות מה קורה. אל תתעסק בעניינים לא לך! העניין שלך כעת הוא לחשוב כיצד ללמוד מצרותיו של אדם זה. עליך לחשוב, "ברוך ה' שזה לא קרה לי! אוי ואבוי! מי יודע מה עלול לקרות לנו כשאנחנו יוצאים לרחוב?"! הגמרא (שבת לב, א) אומרת, "אדם יוצא לשוק, יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיטו [להוליכו לפני השופט - רש"י]" - עליו לפחד מיד. אם תעשה שימוש באירוע הזה כפי שהתכוון הקב"ה שתעשה, הרי שלאחר החוויה הזו, אתה אדם חדש. כעת אתה פוחד מהקב"ה. אתה חושב לעצמך, "עלי לחזור בתשובה עכשיו!"

אין זה משנה אילו חדשות תשמע - תאונות, פציעות, כל מיני אירועים מצערים עליהם שומעים כל הזמן, צריכים להיכנס אל אוזניך! אין סוף לסיפורים הללו, והם נועדו בשבילנו. כאשר אנחנו שומעים על צרות שאירעו לאחרים, עלינו לחשוב מיד, "ה', אני מפחד ממך!" הצדיק חייב ללמוד כשהוא שומע מה קרה לרשע.

עלי להבהיר נקודה חשובה. משמעות המילה "רשע" היא אדם שהורשע, כלומר שנידון לעונש. לפעמים הוא יכול להיות גם צדיק, אבל לקב"ה יש את סיבותיו שלו - ובמקרה המסוים הזה, הוא הורשע ונגזר עליו עונש. ובכלל גזר הדין הזה הוא, שכעת הוא יהווה שיעור עבור אחרים, שילמדו ממנו לקח.

ממשיכים להתעלות

וזה היה השיעור הגדול שלימד הקב"ה את עם ישראל בצאתם ממצרים: "אם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשְׁרָה בְּעֵינֶיךָ תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתַי וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקֵּי הַמִּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַרְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֶשִׁים עִלְיָךְ". אסור לנו לעולם לשכוח את הצרות להם היינו עדים במצרים, כי אחת המטרות של המכות היתה, ללמד אותנו לפחד מהם ולחשוב, "זה עלול לקרות גם לי".

הנה עוד "צדיק" אחד אותו ראיתי בשכונה. הוא הולך ברחוב עם שרוול ריק. לאן נעלמה זרועו? האיש הזה היה גלן; זו היתה אומנותו - לשדוד עוברי אורח, עד שיום אחד הקב"ה החליט, "די, מספיק כבר אתו", וידו נתקעה בתוך מכונה, ושוב הוא אינו יכול לעסוק באומנותו.

כשרואים דבר כזה, עלינו לדעת שהקב"ה שולח אלינו מסר. אנחנו אמורים ללמוד לפחד! אדם ללא זרוע! פחד פחדים! אחרי שאני רואה דבר כזה - אני אדם אחר! אנחנו מבינים לבד שהחוויה של לאבד יד או רגל רחוקה מלהיות מהנה. התאונה שקרתה לו היתה צרה אדירה; מלבד הסבל, הכאב, הייסורים שהוא סבל - עכשיו הוא נכה. הוא מנוע מדברים רבים כל כך רק בגלל האיבר שחסר לו.

חס ושלום שדבר כזה לא יקרה לנו! אנחנו אמורים ללמוד מזה! הקב"ה נוקם את נקמתו במעשה רשעות שעשה האדם! ועליך לפחד! עליך ללמוד מזה יראת שמים! זו המטרה העיקרית. "אוי, איזו מכה! ראו מה יכול לקרות לאדם! ה' הוא כל כך חזק! אני חייב לפחד! האם אני משתמש ברגלי לדברים טובים? האם אני משתמש בידי כפי רצונו יתברך?"

וכאשר הקב"ה רואה שזוהי תגובתך, הוא אומר, "אני רואה שאתה מיטיב לנצל את שיעורי יראת השמים שאני שולח אליך, ולומד מהם את הלקח הרצוי. אם כך, אמשך לתת לך דוגמאות אחרות, דוגמאות הרחוקות ממך".

עין תחת עין

למחרת בבוקר, בעודך פוסע לבית הכנסת, אתה רואה גוי עיוור המגשש את דרכו ברחוב בעזרת מקל לבן או כלב נחייה. למה זה קרה, שבדיקו ברגע שעברת במקום זה, האיש הזה גם כן עבר שם, וכך יצא לך לראות אותו? הוא יכול היה ללכת ברחוב אחר. זה לא מקרי.

היודע אתה מדוע ראית אותו? משום שהקב"ה רוצה שהוא יהיה "תחתך" - הוא יהווה תחליף שלך. תכליתו של המפגש הזה היא, שתראה אותו ותאמר, "ה' מראה לי משהו שיגרום לי לפחד", ואתה מתחיל לחשוב על העיניים שלך. תוכל לחשוב כך: יכול להיות שכאשר מישהו משתמש בעיניו כדי לצפות בסרטים, ה' אומר, "אינך זקוק לעיניים. אם אתה משתמש בעיניך כדי לראות סרטים וטלוויזיה, עדיף לך בלעדיהם". איזה דבר נפלא - כעת העיוור הזה אינו מסוגל לצפות בטלוויזיה!

"אוי, לא, לא, לא!" אתה אומר לעצמך, "אוי, ריבוננו של עולם, עזוב אותי! אני אלמד לקח מהגוי הזה. מעתה, אזהר יותר עם העיניים שלי. לא אסתכל במקומות בהם איני אמור להסתכל".

לא רק העיניים. אם יתמזל מזלך והקב"ה יחליט לעזור לך, לפעמים תשמע דברים שיזכירו לך להיות זהיר גם עם פיך. יתכן ותשמע אודות אדם בשכונה שרב עם המנהל במקום

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שיערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

(ב) שהשכינה תשוב אלינו לא פחות מקודם, לכל הפחות כמו ששרתה על ירושלים בימי דוד ושלמה, וזאת הוראת התיבה תשוב כלומר למה שהיה מקדמת דנא. הברכה היא על בנין ירושלים, אבל תחילת בקשתם ועיקר כוונתם היא שאתה תשוב. אנשי כנסת הגדולה שתיקנו התפלה היו בירושלים, והתפללו שהשכינה תשוב, כבימי בית ראשון, ודבר זה קודם אף לבנין ירושלים.

ותשכון בתוכה כאשר דברת - מוסיף לבקש שתהיה השכינה גלויה שם עוד יותר מבימי דוד ושלמה, כי ענין של ותשכון הוא כמו מלך השוכן בעיר מלכותו, וכל הבא לעיר יכול לראות בעיניו את כבוד המלך, וגם אם ישתדל לראות את מלך בכבודו ובעצמו יכול להשיג את מבוקשו. לכן אמר "בתוכה" ולא אמר "בה", כמלך שאינו דר בארמון חוץ לעיר במקום סגור ובמצודה שאין דריסת רגל לשום אדם להתקרב שם, אלא כמלך השוכן בתוך העיר ומצוי ושכיח לראותו בכל עת.

והוסיף "כאשר דברת", כלומר ממש כמו שדברת על יד נביאיך, ואל יחסר שום פרט ומדרגה מכל ההבטחות הגדולות שהבטיחו אודות גלוי השכינה לעתיד לבא בתוך ירושלים. "קומי, אורי [ציון], כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח וגו' והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך" (ישעיה ס, א-ג). ואנו מתפללין שדברים אלו אשר דברת, יתקיימו.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה יעשה אדם שפוטר מעבודתו?

תשובה:

הדבר הראשון שעליו לעשות הוא, לחפש עבודה אחרת. זהו הדבר הראשון, כי אסור לאף אחד להיות הולך בטל. בטלה היא צורה של סבל עצמי, כי בסופו של דבר היא גורמת למחלות. ולכן, גם אם עדיין לא מצאת עבודה חדשה, אתה חייב למצוא משהו להתעסק בו.

אדם שמסוגל לנצל את זמנו כמו שצריך, אז עבורו, להיות מובטל זו ברכה גדולה מאוד - הקב"ה נתן לו שנת שבתון, שבה יוכל ללמוד איזו מסכתא, או ללמוד ספרים אחרים, עד שימצא עבודה אחרת. אולם אנשים רבים אינם מסוגלים לנצל את הבטלה שנכפתה עליהם, וכתוצאה מכך הם נכסים לדיכאון ונחלים, וכמו שאמרו חז"ל (כתובות נט, ב), הבטלה מביאה לידי שעמום.

חשוב מאוד להיות עסוקים. אם אינך יודע במה להתעסק, תתעסק במצוות. ישנם הרבה דברים טובים לעשות, מצוות רבות בהם תוכל להתעסק. אולם עיקר היסוד שעליו לזכור הוא שאסור לו להתבטל! למען בריאותו, עליו למצוא עיסוק, בכל מצב שהוא!

ככל שנלמד לחשוב את המחשבה הזו, מה עלול ח"ו לקרות לנו אם נתרשל במילוי תפקידנו, כך אנו מוסיפים לגדולתנו ולשלמותנו. אל נא תחשבו שבזה אתם יורדים לרמה של ילד או של פושע שצריך לאיים עליו - לא! הינכם עולים לדרגה של "כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ" - ה' יתברך לא ישים אותן עליכם, משום שהשתמשתם במכות של העולם הזה כדי להתעלות במבט הנפלא של "ראשית חכמה יראת ה'", שזה המרכיב הבסיסי, המקרב את האדם אל בוראו, יותר ויותר, בזה ובבא!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

קונים יראת שמים

בלי נדר, השבוע אפקח את עיני ואת אוזני לכל מכה שה' שולח, בין אם מדובר על אומה שלמה או על יחיד - אנסה לשים לב לדברים, שאחרת היו נעלמים מעיניי. בכל פעם שאני שם לב לדבר כזה, אנצל את ההזדמנות כדי לחשוב על מה שקרה, וכיצד מצופה ממני לנצל הזדמנות הזו למעשה, כדי להשיג עוד יראת שמים.

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ולירושלים עירך ברחמים תשוב - הקדים תיבת ולירושלים [ולא אמר ואתה תשוב לירושלים] להגיד שרק לירושלים לבד תשוב ולא לשום עיר אחרת שבעולם שבדו אומות העולם שיש קדושה במקום זה או במקום אחר, לפי טעויותיהם.

ומפרש ונותן טעם למה רק לירושלים לבד, מפני שהיא עירך אשר בה עבדו את ה' מעולם ועסקו בתורתו ובמצוותיו, וכל עסקי העיר ומהותה היו, מתחילת בנינה, רק בתורת עירך ובעבורך לבד. "עיר אלקינו" (תהלים מט, ב). ועוד כוונה בעירך שיחזור כעירך, ורק לזה אנו מתפללין.

ואמר ברחמים מפני שתי טעמים:

(א) שלא ימתין ה' עד שנהיה ראויים לזה מצד זכויותינו, רק יעשה בשביל רחמיו עלינו.

(ב) אחר כל יסורי הגלות שסבלנו, מתעוררים רחמים גדולים על עמו, כמו שנאמר (קהלת ג, טו) "והאלקים יבקש את נרדף", ואפילו צדיק רודף את הרשע (ויקרא רבה כז, ה), וכל שכן שהרשעים רודפים את אנשי האמת עובדי ה'. לכן שיבת ה' לירושלים תהיה ברחמים גדולים עד מאד הכוללים גם את הרדיפות לאין מספר, ומתעוררים מהן רחמים בלי גבול.

ואמר תשוב [ולא אמר תבא] להורות שתי כוונות:

(א) כי טענתנו אל ה' באה גם מכח חזקת אבותינו, שהוחזקה לירושלים למקום השכינה, ולא כמו מי שבא לבקש דבר חדש שלא היה לו בו שום אבות וחזקה מעולם.